

**GELİBOLU-KAHİRE-İSTANBUL ÜÇGENİNDE
BİR MEVLEVÎ ŞEYHİ VE OĞULLARI**
(Hüseyin Azmî Dede, Mehmed Bahaeddin Dede, Ahmed Celâleddîn Dede)

Gülgün YAZICI*

ÖZET

Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Azmî Dede ile büyük oğlu Kahire Mevlevîhânesi şeyhi Muhammed Bahaeddin Dede ve küçük oğlu Galata Mevlevîhânesi son şeyhi Ahmed Celâleddîn Dede, tebliğimizin konusunu oluşturuyor.

Beş kuşaktır Gelibolu Mevlevîhânesi'nin şeyhliğini üstlenen bir aileye mensup olan Hüseyin Azmî Dede, babasının ölümüyle 9 yaşında şeyh olup 41 sene bu makamda kaldıktan sonra 24 sene de Kahire Mevlevîhânesi şeyhliğini yürütmüş, toplam 65 sene şeyh postunda oturmuştur. Bu uzun süre zarfında hem Gelibolu hem Kahire Mevlevîhânesi'ne büyük hizmetleri geçen Azmî Dede döneminde, her iki mevlevîhâne de kültür ve sanat açısından tarihinin en hareketli günlerini yaşamıştır. Derin musiki bilgisi sayesinde pek çok kişiye ayin meşk eden ve Mevlevî ayinlerinin bu bölgelerde yayılmasını sağlayan Azmî Dede, aynı zamanda alim ve şair bir şahsiyettir.

Hüseyin Azmî Dede'nin vefatı üzerine yerine büyük oğlu Mehmed Bahaeddin Dede geçmiş ve 1925 yılında tekkelerin kapatılmasına kadar mevlevîhânenin şeyhliğini sürdürmüştür.

Azmî Dede'nin küçük oğlu Ahmed Celâleddîn Dede ise Gelibolu Mevlevîhânesi'nde yetişmiş olmakla birlikte çilesini 17 yaşında babasıyla birlikte gittiği Kahire Mevlevîhânesi'nde tamamlamıştır. Babasının vefatı üzerine İstanbul'a dönerek münzevi bir hayat sürdürmekte iken önce Üsküdar, bir yıl sonra Galata Mevlevîhânesi şeyhliği ve mesnevîhâneliğine getirilmiştir.

Mevlevî usul ve adabını en iyi şekilde bilip uygulayan Mevlevîler arasında zikr edilen Ahmed Celâleddîn Dede, üç dilde yazdığı şiirlerle 18.-19. yy. Mevlevîlik kültürü ve tarihi için çok önemli bir kaynaktır. Hem İsmail Dede Efendi'nin öğrencisi olan babasından, hem de Mustafa Nakşî Dede'nin öğrencisi olan Subhi Bey'den musiki dersleri almış, pek çok eser meşk ederek bir yandan bu eserlerin unutulup gitmesini önlemiş, bir yandan da çok sayıda musikişinas yetiştirmiştir.

Tebliğimizde Mevlevî kültürü içinde yoğrulmuş olan bir ailenin üç mensubunun Gelibolu, Kahire, Galata Mevlevîhâneleri ve dolayısıyla Türk şiiri, Türk musikisi ve Türk kültürüne

---

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

yaptıkları katkılar hem kendi eserlerinden hem de arşiv belgelerinden hareketle aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Azmî Dede, Ahmed Bahaeddin Dede, Ahmed Celâleddîn Dede, Gelibolu Mevlevîhânesi, Mısır / Kahire Mevlevîhânesi, Galata Mevlevîhânesi

A MAWLAVÎ DERVISH AND HIS SONS IN THE GELIBOLU-KAHIRE-ISTANBUL TRIANGLE

ABSTRACT

This paper's subject is Gallipoli Mawlavî lodge's shaykh Husayn Azmi Dede; his oldest son Muhammad Baha al-Din Dede, who was the Cairo Mawlavî lodge's shaykh; and his youngest son Ahmad Jalal al-Din Dede, the last shaykh of the Galata Mawlavî lodge.

Husayn Azmi Dede was coming from a family that was taking care of the duties of the Gallipoli Mawlavî Lodge for about five generations. When his father died, he became the shaykh of this lodge at the age of 9 and he kept this position for about 41 years. Then he became the shaykh of Cairo Mawlavî Lodge and therefore served as a lodge shaykh for about 65 years in total. During his well-served administration, both lodges experienced a great change in culture and art. With his extensive knowledge of music, he taught Mawlavî Ayin to many people, so Mawlavî music became popular in these areas (i.e. Gallipoli, and Egypt-Cairo). Husayn Azmi Dede was a scholar and a poet.

After Husayn Azmi Dede's death his oldest son Mehmed Baha al-Din Dede took over the duties and until 1925, when all the lodges were banned by law, he served as the shaykh of this lodge.

Husayn Azmi Dede's youngest son Ahmad Jalâl al-Dîn Dede was trained in the Gallipoli Lodge; however, after the age of 17 he moved to the Cairo Lodge with his father where he completed his chilla (retreat). After his father's demise, he returned to Istanbul to live in isolation. While living there he was appointed as shaykh and the masnavi-han (reciter of the Masnavi-yi Ma'navi of Rûmî) first to Uskudar and then to Galata Mawlavî Lodge.

Ahmad Jalal al-Din Dede is a very important source for the Mawlavî culture and art history of the 18th and 19th century due to his poetry, which was written in three different languages. He studied music with his father, who used to be a student of famous Ismail Dede Efendi and Subhi Bey, who was a student of Mustafa Nakshi Dede. He taught many classical music pieces to other musicians and by doing that he made sure that many musicians can perform these musical works and these works have not been forgotten.

In our presentation, which is based upon their works and archival documents, we will be offering information about these three members of the same family who happened to be the Mawlavîs and servants of the Turkish poetry, music, and culture with their works.

Key Words: Husayn Azmi Dede, Ahmad Baha al-Din Dede, Ahmad Jalâl al-Dîn Dede, Gallipoli Mawlavî Lodge, Egypt/Cairo Mawlavî Lodge, and Galata Mawlavî Lodge.

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan Arap yarımadasına kadar uzanan geniş coğrafyasında her biri bir noktada Mevlevîliğin üç önemli temsilcisi,

Şeyhi buldukları mevlevîhânelerde yaptıkları hizmetlerle Mevlevîliğe, dolayısıyla Türk şiiri, Türk musikisi, Türk sanatı ve Türk kültürüne çok önemli katkılarda bulunmuş bir ailenin üç üyesi,

Hizmetleri sadece mevlevîhâneleriyle sınırlı kalmayıp buldukları şehirlerin siyasi, sosyal, kültürel ve sanatsal hayatına da hareketlilik katan üç Gelibolulu Mevlevî...

Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Azmî Dede ile büyük oğlu Kahire Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Bahaeddin Dede ve küçük oğlu Galata Mevlevîhânesi son şeyhi Ahmed Celâleddîn Dede, tebliğimizin konusunu oluşturuyor.

Gelibolu ve Kahire Mevlevîhâneleri Şeyhi Hüseyin Azmî Dede (d. 1231/1815- ö. 1311/1892)

Kendisi hakkında en ayrıntılı ve sağlıklı bilgileri oğlu Ahmed Celâleddîn Dede tarafından kaleme alınmış manzum ve mensur 2 ayrı tercüme-i halinde bulduğumuz¹ Hüseyin Azmî Dede, 1231/1815'te Gelibolu'da doğmuş, babası Ali İzzet Dede'nin vefatı üzerine 1240/1824 tarihinde 9 yaşında iken Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edilerek 41 sene bu makamda kalmıştır.

Beş kuşaktır Gelibolu Mevlevîhânesi'nin şeyhliğini üstlenen bir aileye mensup olan Hüseyin Azmî Dede'nin, 1281/1865'te kardeşi Hüsameddin Dede ile yaşadığı bir anlaşmazlık sonucu yerine büyük oğlu Ali Efendi'yi vekil bırakarak Gelibolu'dan ayrılıp Mısır'a gidişi ve daha sonra 1287/1870 yılında Kahire Mevlevîhânesi şeyhliğine atanması ile ailenin yolu Kahire'ye düşer.

Ahmed Celâleddîn Dede, babasının vefatı üzerine yazdığı manzum tercüme-i halinde onun Gelibolu'dan ayrılışını şöyle anlatır:

Böyle eyler iken zamân mürûr
Ba'zı ahvâl hayf etdi zuhûr

¹ Ahmed Celâleddîn, *Şiir Defteri*, Milli Ktp., FB. 424, s.173-179; Bu iki hal tercümesi Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yayınlanmıştır. Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, C.II, s. 640-644

Bir sebep tâ ki oldu rûy-nümâ
Dâder-i kihteriyle beynehumâ

İstemem mâ-cerâyı şerh etmek
Râh-ı hüzn ü küdürete gitmek

Etti sevk-i kaderle 'azm-i sefer
Aradı kendine yegâne makar

Mâ-melek cümle varın etti fedâ
Vatan-ı zâhirîden oldu cüdâ

İnkisâr-ı derûn ile çıktı
Çeşm-i Hak-bîni hûn ile çıktı

Bu idi zâhiren sebep ammâ
Vardı esbâb u hikmet-i uhrâ²

Ahmed Celâleddîn Dede, babasının kardeşiyle arasında geçen ve Mısır'dan ayrılmasına sebep olan hadise hakkında bilgi vermiyor, üzücü bir hadise olduğunu ve Hüseyin Azmî Dede'nin büyük bir gönül kırgınlığı ile Gelibolu'dan ayrıldığını belirtmekle yetiniyor, ancak bu hadiseden yaklaşık on yıl önce devletin üst makamlarına intikal eden olaylardan anlıyoruz ki Hüsameddin Dede, pek çok uygunsuz iş içinde olup Gelibolu'daki bütün idareci ve memurları da bu uygunsuz işlerine ortak olmaya zorlamaktadır. Çıkardığı karışıklıklardan dolayı meclisten men edilen ve yazışmalarda kendisinden "fesad kaynağı" olarak bahsedilen Hüsameddin Dede'nin bu karanlık işleri³ Azmî Dede'ye de zarar vermiş olmalıdır, çünkü bütün yazışmalarda kendisinden "Gelibolu Mevlevî şeyhinin biraderi"⁴

² Ahmed Celâleddîn, Age., s.175-176

³ BOA, A.MKT. UM, 118/29 (8 Ra 1269)

⁴ BOA, HR. MKT, 31/54 (25 R. 1266) ; A.MKT. UM, 118/29 (8 Ra 1269); A.MKT. NZD, 120/60 (16 Safer 1271)

olarak bahsedilmektedir ki çevresinde “şâyân-ı hürmet ve ri’âyet ve vikâ-ye-i nâmûs-ı şeyhâneleri farîza-i dikkat”⁵ olarak tanınan Azmî Dede’nin bu durumdan rahatsız olmaması düşünülemez.

Şiirde Gelibolu’dan ayrılışın görünürdeki sebebinin küçük kardeşle anlaşmazlık olduğu, ancak bunun altında başka bir hikmet bulunduğu, kade-rin Hüseyin Azmî için 24 sene şeyhlik makamında bulunacağı Kahire Mevlevîhânesini hazırladığı ifade edilir.

Azmî Dede’nin birinde 41, diğesinde 24 sene şeyhlik makamında kaldığı bu iki mevlevîhâneye büyük hizmetleri geçmiştir, Ahmed Celâleddîn, söz konusu şiirinde her ikisinin de birer zaviye iken Azmî Dede’nin şeyhliği zamanında çile matbahının açılmasıyla âsitâneye dönüştüğünü ve bütün dergâhlara üstün olduklarını söyler:

İkiyüz kırk içinde şeyh oldu
Sîne-i pâki nûr ile doldu

Matbah-ı pîri de edince güşâd
Şâdmân oldu ehl-i istirşâd

Şimdi de âsitânedir hâlâ
Müncelîdir bu tekyede Mevlâ⁶

...

Pîrimin sâye-i celâlinde
Sene seksen yedi hılâlinde

Mısra şeyh oldu ol ‘azîz-i vakûr
Mevlevî-hâne oldu matla’-ı nûr

⁵ BOA, C.DH, 115/5731 (29 Z. 1263)

⁶ Ahmed Celâleddîn, Age., s.173-174

Yirmi dört yıl dahi bu dergâhu
Hidmet ü himmetiyle ol râhî

Cilvegâh etdi feyz-i Mevlâya
Çıkdı gül-bangi 'arş-ı a'lâya

Matbah-ı çilleyi güşâde edip
Âlini kendine visâde edip

Oldu fakr⁷ ehliniñ salâ-hânı
Fukarâ da anıñ senâ-hânı

Eser-i himmetiyle zâviyeteyn
Oldu bir âsitâne-i pür-zeyn

Fukarâ âşiyânıdır hâlâ
Bu iki âsitâne-i vâlâ

Cümle dergehlere tefevvuk eder
Ne kadar vasf olunsa medhe değer

İki dergâhu âsitâne yapıp
Bu ne tevfikdir külâhu kapıp⁸

Aynı bilgiyi hazırladığı mensur biyografide de şöyle verir:

“Gelibolu ve Mısır Mevlevîhâneleri mukaddemâ zâviye iken zaman-ı meşîhatinde âsitaneye tahvîle muvaffak olup el-yevm her ikisi âsitâne-i mu'allâ ve birer âşiyâne-i fukarâdır.”⁹

⁷ Bu kelime metinde “fukarâ” şeklindedir, ancak vezin ve anlam gereği “fakr” olmalıdır.

⁸ Ahmed Celâleddîn, Age., s.178-179

Ancak biliyoruz ki Gelibolu Mevlevîhânesi kurulduğu andan itibaren âsitâne olan ve ilk şeyhi Ağazâde Mehmed Dede zamanından beri pek çok derviş yetiştiren bir dergâhtır. Kahire Mevlevîhânesi de Mevlevîler için son derece büyük önem taşıyan, Hicaz'a gidip gelirken uğrak yerlerinden biri olan ve dolayısıyla bu yolculuk esnasında vefat eden pek çok Mevlevînin defnedildiği, 17. yüzyıldan itibaren âsitâne olduğu varsayılan bir tekke-dir¹⁰. Ahmed Celâleddîn'in bu sözlerini belki söz konusu mevlevîhânelerin Azmî Dede zamanında faaliyetlerinin arttığı şeklinde yorumlayabiliriz. Nitekim gerçekten de Ahmed Celâleddîn Dede'nin şüirlerinden ve arşiv belgelerinden anladığımıza göre Azmî Dede'nin şeyhliği zamanında Gelibolu Mevlevîhânesi kültür ve sanat açısından tarihinin en hareketli dönemini yaşamıştır. Bu dönemde İsmail Dede Efendi ile Sultan II. Mahmud, Sultan Abdülmecid ve vezirler, Gelibolu'ya iki defa gelerek tekkede misafir olmuşlar, Mevlevî ayini icrasında bulunmuşlar ve Azmî Dede'ye birçok iltifatlar etmişlerdir¹¹:

Geldi Mahmûd Hân ziyâretine
Kâ'il oldu anın kerâmetine

Necl-i pâki cenâb-ı Şâh Mecîd
O da geldi edip nigâh-ı medîd

Verdi ol pâdişâh ez-ser-i nev¹²
İşbu dergâha bir yeni pertev

İkişer kere geldi her birisi
Verdiler belki biñ güher birisi

...

⁹ Ergun, TŞ, C.II, s.641

¹⁰ Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2003, s.222, 224; Barihüda Tanrıkorur, "Mısır Mevlevîhânesi", *TDVİA*, C 29, İstanbul 2004, s. 586

¹¹ Ergun, TŞ, C.II, s.640-641; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., İst. 1943, C.II, s.497

¹² Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Müstenîr olmak üzere ser tâ-pâ
Dâ'ir ü zâ'ir oldular vüzerâ¹³

Bu iltifatların bir neticesi olarak mevlevîhâne, ilki 1256/1840 tarihinde ikincisi bundan on yıl sonra olmak üzere iki kez Sultan Abdülmecid tarafından genişletilerek tamir edilmiştir¹⁴. Bu tamir çalışmalarının kitabeleri doğu taç kapısı ile batıdaki taç kapının ön cephesine konmuştur, kitabelerde yer alan manzumeleri ise Hüseyin Azmî Dede yazmıştır¹⁵.

Yine Azmî Dede'nin şeyhliği döneminde 1260/1844 tarihinde Edirne'ye silaya giden Kahire Mevlevîhânesi şeyhi Mustafa Nakşî Dede, bu seyahati esnasında Gelibolu'ya da uğrayarak bir süre Gelibolu Mevlevîhânesi'nde kalmış ve kısa bir zaman önce Mısır'da bestelediği, ilk olarak Kahire Mevlevîhânesi'nde okunan Şedaraban Mevlevî Ayinini ikinci kez bu dergâhta dervişlere meşk etmiştir. Bu Mevlevî ayininin Kahire, Gelibolu ve İstanbul'da yayılmak suretiyle Türk musikisine kazandırılması, Hüseyin Azmî Dede ile oğlu Ahmed Celâleddîn Dede sayesinde olmuştur¹⁶.

Şair ve musikînas olan Azmî Dede, musiki tarihimizin en büyük üstadı ve bestekârı kabul edilen İsmail Dede Efendi'nin talebesi olup hemen her yıl İstanbul'a geldikçe ondan naat, miraciye ve ayinler meşk etmiştir¹⁷. Devrinin en güzel naat ve ayin okuyanlarından biri olduğu gibi ney de üflemiştir¹⁸.

Gelibolu, İstanbul ve Kahire'de Mevlevî musikisinin bir silsile dâhilinde günümüze ulaşmasında katkısını inkâr edemeyeceğimiz Hüseyin Azmî Dede, bu şehirlerde pek çok kimseye ayin meşk ederek na't ve ayin konusunda birçok talebe yetiştirmiş, Mevlevî ayinlerinin bu şehirlerde yayılmasını sağlamıştır.

Azmî Dede'nin Kahire Mevlevîhânesi günlerini çok ayrıntılı olarak bilemiyoruz. Maalesef gerek Mevlâna Müzesi gerek Osmanlı Arşivleri'nde

¹³ Ahmed Celâleddîn, Age., s. 175

¹⁴ BOA, A.MKT, MHM, 20-8; VGMA, D.725, s.493-494, sıra 492

¹⁵ BOA, İ.DH, 20/961 (9 Receb 1256 tarihli belge); Kitabe metinleri için bkz. Gülgün Yazıcı, *Gelibolu Mevlevîhânesi*, Çanakkale 2004, s. 6-7

¹⁶ Ergun, TMA, C.II, s.426-427

¹⁷ Ergun, TMA, C.II, s.439

¹⁸ Ergun, TMA, C.II, s. 439, 497

yaptığımız araştırmalarda Kahire Mevlevîhânesi ile ilgili belgelere ulaşamadık, muhtemelen henüz tasnif edilmemiş fonlar arasında bulunan bu belgeler açığa çıktığında Kahire Mevlevîhânesi'nin tarihi daha da aydınlanacaktır. Ancak şu kadarını söyleyebiliriz ki, Mısır'da eski Mısır hıdivi İsmail Paşa, Azmî Dede'yi büyük bir hürmetle karşılamış, yanındakilerle birlikte Hicaz'a ulaşmasına yardımcı olmuş, dönüşte de Mısır'a davet emiştir. Bu davet üzerine Hac dönüşünde yeniden Mısır'a uğramış, İsmail Paşa'nın kendisine ikramlarda bulunup maaş bağlaması üzerine altı yıl kadar burada misafir olarak kalmış olan Azmî Dede'nin mevlevîhâneye şeyh tayin olunduktan sonra da İsmail Paşa'yla irtibatı devam etmiş ve onun himayesinde mevlevîhânedeki faaliyetlerini sürdürmüş olmalıdır:

Mısra da'vet olundu ba'de'l-hac
Daha hürmet olundu ba'de'l-hac

Bildi kadrin Hıdîv İsmâ'îl
Şân-ı vâlâsın eyledi tebcîl

Oña gösterdi pek ziyâde vefâ
Bağladı bir ma'âş-ı müstevfâ¹⁹

Yine de ne kadar himaye görülmüş olursa olsun Kahire, bir gurbet diyarıdır; Kahire hayatı, vatandan, dostlardan uzakta, kimsesiz, yalnız yaşamıştır. Babasının yaşadığı gurbet duygusunu Ahmed Celâleddîn şöyle ifade eder:

Altı yıl kaldı anda Yûsufvâr
Çeh-i gurbetde bî-kes ü bî-yâr²⁰

Gurbetin bütün zorluklarına rağmen Kahire, Azmî Dede için verimli geçmiştir diyebiliriz, çünkü aynı zamanda âlim bir zat olan Azmî Dede'nin

19 Ahmed Celâleddîn, Age., s.176

20 Ahmed Celâleddîn, a.e., s.177

değişik konulardaki 16 adet risalesini de Kahire'de ömrünün son yıllarında, ölümünden birkaç sene önce inzivaya çekilerek yazdığını biliyoruz²¹:

Çend sâl evvel irtihâlinden
Terk-i lfet göründü hâlinden

'Uzleti ihtiyâra etdi şitâb
Hem-demi Mesnevî enîsi kitâb

Hazz alanlar cihân-ı vahdetden
Çekildiler bu bezm-i kesretten

Hâme-i mu'ciz-i belâgat ile
Kilk-i feyyâz ile talâkat ile

Eyledi hak budur latîf ü zarîf
Pr ma'ânî risâleler te'lîf

Müşkilât-ı mesâ'ili açdı
Safha-i kâ'inâta dr saçdı²²

Hüseyin Azmî Dede, 1311/1892'de hava değişikliği için önce Rodos'a, ardından kızı ve damadının daveti zerine Beyrut'a gitmiş, orada yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak Beyrut'ta vefat etmiştir²³ :

Sevk-i pîrî ile o cism-i latîf
Düşdü sad hayf pek ziyâde nahîf

21 Risalelerin adı için bkz. Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C.I, Bizim Büro Yay., Ank. 2000, s. 134-135; Ergun, *TŞ*, C.II, s.643; Gölpınarlı, *Age*, s.240-241.

22 Ahmed Celâleddîn, *Age.*, s. 179.

23 Ergun, *TMA*, C.II, s. 497; Bursalı Mehmed Tahir, *OM*, C.I, s.134-135; Nail Tuman, *Tuhfe-i Nailî*, (Tıpkıbasımı Haz. M. Tatçı-C. Kurnaz), C. I-II, Ankara 2001, s.666; Avni Erdemir, *Anadolu Sahası Musikişinası Divan Şairleri*, TÜSAV, 1999, s.70-72.

Etmek üzere hevâsını tebdîl
Hâkini hem de mâsını tebdîl

Gelmek üzere yine serâresine
Gitdi bir gün Rodos cezâresine

Kârger olmadı hevâ vü hebîb
Çâre-sâz olmadı devâ vü tabîb

Terk-i dünyâ-yı kîl ü kâl etti
Rahmet-i Hakka intikâl etti²⁴

Ölümüne Ahmed Celâleddîn şu beyitlerle tarih düştüştür:

Çıktı bir hâtif etti böyle nidâ
“Eyledi Şeyh ‘Azmi ‘azm-i bekâ” (1311)

‘Azm-i bezm-i visâl edip gitti
Üç yüz on birde irtihâl etti

Hüseyin Azmî Dede’nin kendisi gibi, yetiştirdiği üç oğlu da Mevlevîlik ve mevlevîhâneler tarihi açısından çok önemli roller üstlenmişlerdir. Büyük oğlu Ali Şemseddin Efendi, 1281/1865 – 1287/1870 arasında yani babasının Mısır’a gitmesiyle Kahire Mevlevîhânesi şeyhliğine atanması arasındaki 6 yıl boyunca vekâleten Gelibolu Mevlevîhânesi’nin şeyhliğini yürütmüştür. Ortanca oğlu Mehmed Bahaeddin Dede, babasından sonra Kahire Mevlevîhânesi şeyhliğini, küçük oğlu Ahmed Celâleddîn Dede ise Galata Mevlevîhânesi şeyhliğini üstlenmişlerdir.

²⁴ Ahmed Celâleddîn, Age., s.181

Kahire Mevlevîhânesi Şeyhi Mehmed Bahaeddin Dede

Ahmed Celâleddîn'in verdiği bilgiye göre Hüseyin Azmî Dede'nin vefatından sonra yerine büyük oğlu Mehmed Bahaeddin Dede geçmiştir²⁵. Hüseyin Vassaf, bu ismi Muhammed Şemseddin²⁶ olarak verir, ancak Ahmed Celâleddîn'in ağabeyi hakkında verdiği bilgi daha muteber olsa gerektir.

Kendisi hakkında maalesef hiçbir bilgiye sahip olmadığımız Mehmed Bahaeddin'in şeyhlik dönemi Mısır'daki siyasi şartlar dolayısıyla muhtemelen daha da zor geçmiştir. Çünkü 1881'den beri fiilen İngiliz işgali altında olan Mısır'da 1914'den itibaren Osmanlı hakimiyeti sona erer. Bu siyasi gelişmeler doğrultusunda 1903 yılında mevlevîhâne Divanü'l-evkaf'a bağlanır ve şeyh tayini ile tekkenin vakıfları buradan yönetilir, 1916 yılında da Mısır hükümeti Mevlevîlerin faaliyetine engel olmak istediği için sıkıntılı günler yaşanır²⁷. 1925'ten sonra ise mevlevîhâne, Türkiye'de tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla Halep'te oluşturulan Çelebilik makamından yönetilir.

Mehmed Bahaeddin hangi tarihe kadar şeyhlik makamında kalmıştır, ne zaman vefat etmiştir, kesin olarak bilemiyoruz, ancak, Hüseyin Vassaf, ismini yanlış vermekle birlikte Mehmed Bahaeddin Efendi'nin Harb-i Umumide irtihal ettiğini yerine oğlu Mustafa Dede Efendi'nin şeyh olduğunu yazar²⁸. Gerçekten de Mehmed Bahaeddin Efendi'nin Şeyh Mustafa adında bir oğlu vardır.²⁹ Süheyl Ünver ise mevlevîhânelerin son şeyhlerini tespitte çalıştığı makalesinde Mısır Mevlevîhânesi son şeyhi olarak Musa Bahaeddin ismini verdikten başka, şeyh efendiyi 1951 yılında Kahire'de

²⁵ "Peder-i azîzimiñ âlem-i cemâle intikâliyle inhilâl eden meşîhat büyük birâderim Mehmed Bahâeddin Efendi uhdesine tevdî olundu." Galitekin, agm., s.80

²⁶ Muhtemelen Hüseyin Vassaf, Azmi Dede'nin büyük oğlu Ali Şemseddin'in adı ile karıştırmıştır. Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya* (haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), İst. 2006, C.5, s.271

²⁷ Tanrıkorur, agm., s.587

²⁸ Hüseyin Vassaf, age., s. 271,

²⁹ Hüseyin Azmi Dede'nin büyük oğlu Ali Şemseddin Dede'nin soyundan gelen Ali Bayramoğlu, Muhammed Bahaeddin Dede'nin Fatma, Nazime, İbrahim ve Mustafa adında 4 çocuğu olduğunu doğrulamış, Mustafa'nın da üç oğlu bulunduğunu, ancak bunların isimlerinin bilinmediğini belirtmiştir.

gördüğünü, kendisinden mevlevîhânenin kapandığını, odalarının işgal edilip evkafına el konulduğunu öğrendiğini aktarır³⁰.

Bütün bu bilgiler ışığında Kahire Mevlevîhânesi'nde Mehmed Bahaeddin'den sonra oğlu Mustafa Dede Efendi ve ondan sonra da muhtemelen Mustafa Dede'nin oğlu Musa Bahaeddin şeyh olmuştur diyebiliriz.

Barihüda Tanrıkorur da 1932'ye kadar mevlevîhânenin faal olduğunu, 1946'da huzurevi haline getirildiğinde burada kalan birkaç dervişin de Evkaf Bakanlığının 1954'de tekkeye el koyması üzerine ayrıldıklarını söyler³¹.

1922–1933 yılları arasında Mısır melikinın davetiyle Kahire'de bulunan Hattat Aziz Efendi'nin mevlevîhâne'ye geldiği yıl "yâ hazret-i Mevlâna" levhası hazırlaması, ayrıca sanat çalışmaları dışındaki vaktini mevlevîhâne'de irşad faaliyetlerine ayırması³², 1932 yılında Kahire'de düzenlenen "Arap Müziği Kongresi"nde Mevlevî müziğine de yer verilmesi mevlevîhânenin o tarihlerde hala önemli bir kültür ve sanat merkezi olduğunun göstergesidir. Bu da Hüseyin Azmî Dede ve oğullarının eser-i himmetleri olsa gerektir.

Galata ve Üsküdar Mevlevîhânesi Şeyhi Ahmed Celâleddîn Dede (d.1270/1853 – ö. 1946)

Hüseyin Azmî Dede'nin küçük oğlu Ahmed Celâleddîn Dede, 1270/1853'de Gelibolu'da, doğmuş, babasının Mısır Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin olmasıyla 17 yaşında iken babasıyla Mısır'a gitmiştir³³. Kendisiyle ilgili bilgilerimiz bizzat kendisinin kaleme aldığı ve Sadettin Nüzhet Ergun ile İbnülemin Mahmut Kemal'e gönderdiği iki ayrı tercüme-i haline dayanır³⁴. Hayatı hakkında değerli bilgiler içeren bir diğer önemli kaynak

³⁰ Süheyl Ünver, "Osmanlı İmparatorluğu Mevlevîhâneleri ve Son Şeyhleri", *Mevlâna Güldestesi*, Konya 1964, s.30, 36

³¹ Tanrıkorur, agm., s.587

³² Muhittin Serin, "Aziz Efendi", *TDVİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 336–37

³³ Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliya* (haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), İst. 2006, C.V., s.271; Tuman, Age, s.152; Ergun, *TMA*, C.II, s.664-666; Şehabettin Uzluç, "Galata Mevlevîhânesi ve Şeyh Ahmed Celâleddîn Baykara Dede Efendi", *III. Milli Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1989, s.297-300, Erdemir, Age., s.106-109

³⁴ Ahmed Celâleddîn tarafından yazılıp İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a mektup olarak gönderilen hal tercümesinin büyük bir kısmı *Son Asır Türk Şairleri*'nde, ayrıca tamamı

da tespit edebildiğimiz tek nüshası Milli Kütüphane’de “Şiir Defteri” adıyla kayıtlı olan divançesidir³⁵.

Ahmed Celâleddîn, Mısır’da bir yandan Ezher’e devam ederken bir yandan da özel hocalardan dersler görmüş; Abdülğaffar, Şeyh Muhammed, Ebu Raşid gibi Mısırlı alimlerden Arapça, Manastırlı Naili’den Farsça, İsmail Dede Efendi’nin öğrencisi olan babasından musiki, Mustafa Nakşî Dede’nin öğrencisi Mehmed Subhi Bey’den ney meşk etmiş, alafranga nota ile Hamparsum notasını öğrenmiştir. 1290/1873 senesinde Kahire Mevlevîhânesi’nde soyunduğu çilesini tamamladıktan sonra uzun müddet kudümzen başı ve neyzen başılık görevini yürütmüştür.

24 senesini Kahire’de geçiren Ahmed Celâleddîn Dede’nin, Divançesinde yer alan muhtelif şiirlerinden Kahire’deki hayatından çok memnun olmadığını anlıyoruz. Kahire’ye gittikten 2 yıl sonra 1289’da yazdığı gazelinde burada cahillerin kınaması, düşmanların ayıplaması gibi pek çok sıkıntıya duçar olduğunu ifade ederken:

Ey çerh-i denî sen ki beni zâr eder olduñ
Aşka düşürüp derde giriftâr eder olduñ

Levm-i cühelâ seng-i cefâ ta’ne-i a’dâ
Biñ dürlü sitemle dilim âzâr eder olduñ³⁶

bir başka şiirinde gurbette dert ve keder esiri olarak yaşadığını, feleğin Mısır’ı kendisine mesken etmesine rağmen yeri Bağdat da olsa nazarında eşit olduğunu söyler:

Garîb ü derbeder ü hem esîr-i derd ü keder
Eğerçi kâfir isem merhamet et âzâd et

Ahmed Nezih Galitekin tarafından yayınlanmıştır. Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* (haz. Müjgan Cunbur), C.I, AKMB Yay., Ankara 1999, s.328-329; Ahmet Nezih Galitekin, “Şeyh Ahmed Celâleddîn Baykara Dede Efendi (1853-1946)”, *Yedi İklim*, C.5, S.41 (Ağustos 1993), s.80; Sadettin Nüzhet Ergun’a gönderdiği yazı ise *Türk Şairleri*’nin ilgili maddesinde alıntılar halinde yayınlanmıştır. Ergun, *TŞ*, C.I, s.273-276.

³⁵ Ahmed Celâleddîn, *Şiir Defteri*, Milli Ktp. FB. 424.

³⁶ Ahmed Celâleddîn, *Age.*, s. 80

Diyâr-ı Mısır'ı bana mesken ettiñ ammâ kim
Müsâvi oldu yanımda gerekse Bağdâd et

Demem sana ki bana dâd edip mürüvvet kıl
Alıştı mihnete gönlüm ne gam ki bî-dâd et³⁷

Hatta bir diğer şiirinde gurbet ile çok fazla ülfet etmesi neticesinde vatanın ne olduğunu bile unuttuğunu dile getirir:

O rütbe gurbet ile ülfet eyledim kim ben
Garîb-i hâne be-dûşum vatan nedir bilmem³⁸

Râsih'in meşhur "üstüne" redifli gazelini tahmis eden Ahmed Celâleddîn, bu tahminin 4. bendinde de vatandan ayrılıp gurbette türlü dertlere düşmesini şöyle anlatır:

Vuslat eyyâmı olup âhir mübeddel firkate
Cevr-i devr ile düşüp envâ'-ı derd ü mihnete
Dârdan dûr olarak mecbûr olduk hicrete
Yârdan mehcûr olup düşdük diyâr-ı gurbete
Dehr gösterdi bize hicrân hicrân üstüne³⁹

İstanbul'a gittikten sonra Kahire gurbetinden bahseden bir manzume de yazan Ahmed Celâleddîn Dede, Kahire'de çektiği sıkıntıları, bunlara babasının hatırı için sabrettiğini ve ahde vefa göstererek babasının rızasını kazandığını, şimdi ise bu sıkıntılardan kurtulduğunu, İstanbul'da pek çok safalar bulduğunu anlatır:

Kalb-i meksûr ile mehcûr-ı vatan

³⁷ Ahmed Celâleddîn, Age., s. 45

³⁸ Ahmed Celâleddîn, Age., s. 88

³⁹ Ahmed Celâleddîn, Age., s. 125

Yârdan dûr u cüdâ çoktur çok

Hâl-i gurbetde garâbet çoktur
Zehr-i gam kand-i şifâ çoktur çok

Genc iken ben de vatandan çıktım
Çekdiğim renc ü 'anâ çokdur çoktur⁴⁰

Feleğin kahrı atıp Kahire'ye
Etdiği kahr u ezâ çoktur çok

Nîl-i gam içre düşen gird-âba
Gark-ı emvâc-ı belâ çokdur çok

Zînet ü zîver (ü) esbâb-ı refâh
Orada gerçi gınâ çoktur çok

N'edeyim öyle gınâyı zîrâ
Hem ü gam 'illet ü dâ çoktur çok

Hele kurtuldum o dâr-ı gamdan
Der-sa'âdetde safâ çoktur çok

Hâtıryçün pederin sabr etdim
Hidmet-i sa'yım aña çoktur çok

Reh-i tahsîl-i rızâda yâ benim⁴¹
Ettiğim 'ahde vefâ çoktur çok

⁴⁰ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁴¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır; "Reh-i tahsîl-i rızâda benim" olursa düzelir.

Sâye-i pîrde hamdû li'llâh
Bulduğum feyz ü safâ çoktur çok

Cümlesi şîve-i takdîr-i Celâl
Cilve-i hüküm-i kazâ çoktur çok⁴²

Azmî Dede'nin yaşlılığı dolayısıyla Kahire'de dergâhın bütün işlerini üstlenen Ahmed Celâleddîn, şiirinde de bahsettiği üzere bütün sıkıntılara babasının hatırı için katlanmıştır. Bir anlamda şeyh, Azmî Dede görünmekle birlikte fiilî olarak Kahire Mevlevîhânesi'nin şeyhliğini uzun yıllar Ahmed Celâleddîn yürütmüştür. Babasının vefatı, ağabeyi Mehmed Bahaeddin'in yerine tayini ile ve kendi ifadesine göre uzun süreli çalışmasının sonucunda ortaya çıkan şiddetli dinlenme ihtiyacı üzerine İstanbul'a giderek Üsküdar'da aldığı evde münzevi bir hayat yaşamaya başlar⁴³. Her ne kadar babasının ölümü üzerine yazdığı tarih manzumesinin başlığında hastalık haberini İstanbul'da aldığını, hemen hareket ettiğini, İzmir'de ise ölüm haberinin ulaştığını söylese de daimi olarak İstanbul'a yerleşmesi babasının ölümünden sonradır:

*"Peder-i büzürgvârım el-merhûm el-hâc eş-şeyh es-seyyid Hüseyin Azmî Dede Efendi kaddesa'llâhu sırrehu'l-azîz hazretlerinin Beyrut'ta ziyâdece rahatsız bulduklarına dâ'ir orada o zaman mektubcu bulunan eniştem Abdullah Necib Bey'den aldığım bir mektub üzerine derhal İstanbul'dan hareketle İzmir'e muvâsâlatımda merhûm-ı müşârûn ileyhin haber-i küdürret-eser-i irtihâlini müş'ir telgraf almış olduğumdan o gece bi'l-bedâhe söylediğim târihtir."*⁴⁴

Yoksa tıpkı ailesinin diğer fertleri gibi Ahmed Celâleddîn de İstanbul ve Galata Mevlevîhânesi'yle daima irtibat içinde olmuş, değişik vesilelerle burayı ziyaret etmiştir. Nitekim cediti Kara Mustafa Dede, Galata Mevlevîhânesi ser-tabbahı iken Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin olunmuş, dedesi Ali İzzet Efendi, çocukluğundan istifade ederek şeyhliğine

⁴² Ahmed Celâleddîn, Age., s. 76-77

⁴³ "Müddet-i medîde vukû bulan sa'y-ı dâimî neticesinde istirahat hâsıl olan ihtiyâc-ı şedîd üzerine İstanbul'a nakl-i mekân ile Üsküdar'da tedârikine muvaffak olduğum hânedeki mekân ve alâik ve avâyıktan dâmen-çîn ve uzlet-güzîn olarak ..." Galitekin, agm., s.80

⁴⁴ Ahmed Celâleddîn, Age., s. 169

el konulmak istenmesi üzerine annesiyle birlikte Galata Mevlevîhânesi'nde misafir olarak devrin sadrazamı vasıtasıyla meşihatnamesini almış ve o dönemde Galata Mevlevîhânesi şeyhi olan Şeyh Galip'ten sema çıkarmıştır⁴⁵. Yine babası Hüseyin Azmî Dede, sık sık İstanbul'a gelerek İsmail Dede Efendi'den musiki dersleri almıştır.

Ahmed Celâleddîn, Üsküdar'daki evinde münzevi bir hayat sürdürmekte iken yazdığı bir gazelinde o günlerdeki ruh halini şöyle anlatır:

Kâf-ı istiğnâda Ankâ-meşrebim yok minnetüm
Ger kesân-ı dehrden kılmam taleb ben nânımı

Künc-i 'uzlet genc-i 'izzettir bana pür zîb ü zeyn
Kasr-ı şâhîye değışmem şeyndir bu şânımı

Bende-i hünkâr-ı ekber olduğum devlet yeter
Mevlevîyim nüh felek seyr eylesin devrânımı

Hamdü li'llâh sâyesinde 'ârif-i vaktem Celâl
Cümle tasdik eyler ihvân-ı tarîk 'irfânımı⁴⁶

İşte tam bu sırada, tam da Ahmed Celâleddîn'in şiirinde söylediği gibi bütün ihvân-ı tarîk onun irfanını tasdik eyler ve 1326/1908'de vekaleten 1327/1909'da asaleten olmak üzere Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhliği ile Mesnevî-hanlığına tayin olunur. Bir yıl sonra bu göreve ilaveten Galata Mevlevîhânesi şeyhliği ve mesnevîhanlığına getirilir⁴⁷, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar da bu görevinde kalır.

Soyadı kanunundan sonra Baykara soyadını alan Ahmed Celâleddîn Dede, 1946'da 93 yaşında iken vefat etmiş ve Üsküdar'da Karacaahmet

⁴⁵ Ergun, TŞ, C.I, s.273

⁴⁶ Ahmed Celâleddîn, Age., s. 105-106

⁴⁷ Ahmed Celâleddîn Dede, Galata Mevlevîhânesi şeyhliğine de önce vekâleten getirilmiş, Ataullah Dede'nin ölümü üzerine aynı yıl asaleten atanmıştır. İsmail Ünver, "Galata Mevlevîhânesi Şeyhleri", *Osmanlı Araştırmaları*, C.XIV, İst. 1994, s. 219

Mezarlığı'na, Miskinler Tekkesi arkasına defn edilmiştir⁴⁸. Rüşdi Üstek ve Tahirü'l-Mevlevî, ölümüne birer tarih manzumesi yazmışlardır:

Geldi bir târîh dil-i gam-dîdeye Rüşdî dedi

“Dâmenin çekdi cihândan Şeyh Celâl-i Mevlevî” (Rûmî 1362)⁴⁹

Mevlevî usul ve adabını en iyi şekilde bilip uygulayan Mevlevîler arasında zikir edilen Ahmed Celâleddîn Dede, yaşadığı dönemin kıdem ve irfan itibarıyla en büyük Mevlevîsi olarak değerlendirilir. Ahmed Remzi Dede, Feridun Nafiz Uzluk'a yazdığı mektuplarda kendisinden Şeyh Ahmed-i Kebir hazretleri" diye bahsederken Tahirü'l-Mevlevî de

“mevcut Mevlevîlerin demeyim Mevlâna'yı sevenlerin kıdem ve irfan itibarıyla en büyüğü bulunan Galata Mevlevîhânesi'nin son şeyhi Ahmed Celâleddîn Efendi”

sözleriyle ölümünü haber vererek yazdığı tarih manzumesini ekler. Bu manzumenin ilk 2 mısraında onu “şeyh-i şüyûh-ı asr” ve “fazl u kemalinde ittifak edilmiş” bir şeyh olarak niteler⁵⁰:

“Şeyh-i şüyûh-ı 'asr iken gitdi makâm-ı vuslata

Fazl u kemâli müttefak Şeyh-i Celâl-i Mevlevî

Geldi ricâl-i erba'în yazmağa irtihâlini

Reh-ber-i şâh-râh-ı Hak Şeyh-i Celâl-i Mevlevî”⁵¹

Şair ve musikişinas olan Ahmed Celâleddîn Dede, beste yapmamakla birlikte pek çok eser meşk ederek bir yandan bu eserlerin unutulup gitme-

⁴⁸ Tuman, s.152; Galitekin, s.80

⁴⁹ Üstek, C. 6, s.3420

⁵⁰ Feridun Nafiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları (yay. haz. Yakup Şafak, Yusuf Öz), Konya 2007, s.46, 158

⁵¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

sini önlemiş, bir yandan da hem Kahire’de hem İstanbul’da çok sayıda musikişinas yetiştirmiştir. Özellikle ârgâh ve şedaraban ayinlerinin unutulmamasında hizmeti büyüktür.

O, Mevlevîlik kültürünün son halkalarından biri olmasının yanı sıra bu kültürü günümüze aktaran en önemli kaynaklardan da biridir. 19. yüzyıl Mevlevîlik tarihine dair pek çok bilgimiz, onun şiirleri, mektupları ve şifahen aktardığı hatıralarına dayanır. Bilhassa şiirlerini topladığı Divanesi⁵², hem Ahmed Celâleddîn Dede’nin kendi hayatı, yakın çevresi, devrinin Mevlevî şeyh ve sanatkârları hakkında bilgiler vermesi dolayısıyla hem de 20. yüzyılda bir Mevlevî şeyhinin sosyal ve siyasi hadiselere bakış açısını yansıtması dolayısıyla çok önemli bir kaynaktır.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, köklü bir Mevlevî geleneğinden gelen Hüseyin Azmî Dede ve oğulları, başında buldukları mevlvîhânelerde şartlar ne kadar ağır ve zor olsa da daima Hz. Mevlâna’dan aldıkları feyizle buldukları her yerde onun nurunu saçmışlar şiir, musiki, hat, resim sanatlarında kendi verdikleri eserlerin yanı sıra yetiştirdikleri öğrencilerle de Türk sanat ve kültürüne çok önemli hizmetlerde bulunmuşlar, böylelikle yaşadıkları şehir ve dönemlerde Mevlevî kültürünün, dolayısıyla Türk kültürünün en önemli temsilcileri kabul edilmişlerdir.

⁵² Sadettin Nuzhet Ergun, bu divanın şairin el yazısı ile kendi kütüphanesinde olduğunu haber verdiğı halde Abdullah Uman, muhtemelen kendi kaleminden hal tercümesinde geçen “eş’arım bir divane teşkil eder” cümlesinden dolayı şiirlerin bir araya getirilmediğı sonucunu çıkarmıştır. Ergun, *TMA*, C.II, s.787; Abdullah Uman, “Ahmed Celâleddîn Dede”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1989, C.II, s.53

KAYNAKLAR

- Ahmed Celâleddîn, *Şiir Defteri*, Milli Ktp. FB. 424
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C.I-II, Bizim Büro Yay., Ank. 2000
- Erdemir, Avni, *Anadolu Sahası Musikişinası Divan Şairleri*, TÜSAV, 1999
- Ergun, Sadettin Nüzhet, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., İst. 1943
- Ergun, Sadettin Nüzhet, *Türk Şairleri*, C.I, İstanbul 1945
- Feridun Nafiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları* (yay. haz. Yakup Şafak, Yusuf Öz), Konya 2007
- Galitekin, Ahmet Nezhî "Şeyh Ahmed Celâleddîn Baykara Dede Efendi (1853–1946)", *Yedi İklim*, C.V, S.41 (Ağustos 1993)
- Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya* (haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), İst. 2006
- İnal, Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri* (haz. Müjgan Cunbur), C.I, AKMB Yay., Ankara 1999
- Serin, Muhittin, "Aziz Efendi", *TDVİA*, C.IV, İstanbul 1991
- Tanrıkorur, Barihüda, "Mısır Mevlevîhânesi", *TDVİA*, C.XXIX, İstanbul 2004
- Tuman, Nail, *Tuhfe-i Nailî*, (Tıpkıbasımı Haz. M. Tatçı-C. Kurnaz), Ankara 2001
- Uçman, Abdullah, "Ahmed Celâleddîn Dede", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul 1989
- Uzluk, Şehabettin, "Galata Mevlevîhânesi ve Şeyh Ahmed Celâleddîn Baykara Dede Efendi", III. Milli Mevlana Kongresi (Tebliğler), Konya 1989
- Ünver, İsmail, Galata Mevlevîhânesi Şeyhleri, *Osmanlı Araştırmaları*, C.XIV, İst. 1994
- Ünver, Süheyl, "Osmanlı İmparatorluğu Mevlevîhâneleri ve Son Şeyhleri", *Mevlana Güldestesi*, Konya 1964

